

a dospění“ (der Austrag von Überkommnis und Ankunft), kdy *bytí* nechávající jsoucno dospět do jím rozevřené významové odkrytosti přechází a překračuje toto jím odkryté jsoucno, jež takto dospěvší do rozkryté volnosti významového doteku vůči lidství člověka *teprve* může prodlévat a např. „působit“, mít významovou konturu (*eidōs*), být „předmětem“ či pouhým zdrojem. Jakožto takováto diference se *bytí* podává do zjevnosti svými dějinami (Seinsgeschichte) ve významové střídě *fysis*, *logos*, *hen*, *idea*, *energeia*, substantialita, objektivita, subjektivita, vůle, vůle k moci, vůle k vůli (GA 11, str. 73). Vnitřní souvislosti a jednotou dějin *bytí* jakožto odehrávající se diference v samotném *bytí* však není žádný dialektický proces, nýbrž *náhlost* (Jähe, tamtéž). Poté, co Heidegger na konkrétním příkladě „*bytí*“ vystupujícího jakožto *Grund* ukáže nutnost, s níž se bytnost metafysiky musela moci strukturovat do podoby onto-theologie, pronese na závěr slavný výrok o *bez-božném myšlení*, které je podstatně blíže nežli veškerá metafysická theologie *božskému bohu*, který není metafysickým konstruktem *causa sui* (ke kterému není možné se modlit, jemuž nelze obětovat, před nímž nelze v bázni padnou na kolena, muzicírovat ani tančit) jakožto nejvyšší instanci zdůvodňujícího zakládání onto-theologie (GA 11, str. 77). A podobnými slovy končí i přednáška *Die Kehre*, kde se o božství a blízkosti (o životě a smrti) boha rozhoduje z konstelace *bytí* (GA 11, str. 123), která v dané přednášce vystupuje ve významu odehrávající se diference samotného Počátku-*Ereignis*.

Svazek 11 tak představuje editorsky významný počín v tom, že předkládá soubor vnitřně myšlenkově a tematicky propojených přednášek, které ukazují konsistent-

ní obraz jistého směru Heideggerova tzv. „pozdního“ myšlení, na které nikdy není dost pozdě a které zatím ještě ani nezačalo.

Aleš Novák

Jaroslav Šebek:
MEZI KŘÍŽEM A NÁRODEM.
POLITICKÉ PROSTŘEDÍ
SUDETONEMECKÉHO
KATOLICISMU
V MEZIVÁLEČNÉM
ČESKOSLOVENSKU, CDK,
Brno 2006

Studium moderních českých náboženských dějin zvolna procítá z letargie, do níž jej uvrhla negativní komunistická angažovanost na tomto poli, a podobně je tomu v případě informací o českých Němcích, jejichž odsun/vyhnání nadlouho zahladil zájem o významné budovatele českých zemí a „odnárodnil“ stopy jejich činnosti. Tématem recenzované knihy proto je oblast dvakrát neznámá, byť do jisté míry pěstovaná v (sudeto-)německém dějepisectví, ačkoli její název rozhodně slibuje mnohem víc, než kniha přináší či spíše mohla by přinést. Pražský historik dnes už střední generace se zaměřil na dějiny *Deutsche Christlichsoziale Volkspartei*, založené v roce 1919, po rozpadu příslušné rakouské strany a po neúspěchu pokusu o odtržení německých provincií od Československa, a existující až do seberozpuštění v důsledku mohutného rozmachu Henleinovy strany o devatenáct let později. Nebyla to strana nevýznamná, alespoň v rámci politického zastoupení českých Němců, několikrát stanula ve vládě

a v době svého největšího úspěchu získala 314 000 hlasů (1925), nicméně je třeba se ptát, lze-li redukovat religiozitu českých Němců, případně jejich katolické části, na inklinace k jedné politické straně s občasnými exkursy do spolkové a sociokulturní oblasti? Šebek jistě sepsal důstojný pendant dějinám jiných německých politických stran v RČS, z nichž je třeba zmínit alespoň nejnovější příspěvek o agrárnících (S. Sobieraj: *Die nationale Politik des Bundes der Landwirte in der Ersten Tschechoslowakischen Republik*. Frankfurt am Main 2002), případně k popisným studiím historie českého politického katolicismu z per olomouckých badatelů. Sepsal neopozitivisticky pojaté institucionální dějiny, nicméně vzhledem k proklamovanému tématu – a dosud netematizované šíři naprosto neprobádaných „věcí okolo“ – přeci jen jeho dílo nemohu považovat za úspěšné. Při větší šíři záběru a aplikaci dalších metod by mohlo nabídnout mnohem víc.

Nebylo by poctivé pominout nepopíratelné kvality Šebkovy knihy. Podává ucelený obraz vnitřního fungování vedení křesťansko-sociální strany, jejich vztahů s jinými politickými subjekty i hesel v jednotlivých volebních kampaních. Sleduje odvrát od německého nacionalismu k tzv. aktivistické politice (tj. k práci na budování Československa) před polovinou dvacátých let, její úspěchy v podobě volebních výsledků i vstupu do vlády. Po relativním debaklu ve volbách v roce 1929 strana z vlády vypadla, přitvrdila nacionální i sociální rétoriku, nepříliš úspěšně se pokusila o budování vlastních mládežnických organizací a především recipovala papežskou encykliku o stavovském uspořádání společnosti *Quadragesimo anno*; tento exkurs (s. 155–171), v němž je ana-

lyzována i recepce encykliky v českém prostředí a její vztah k fašistické ideji korporativismu, je možná nejobecnějším rozhledem Šebkovy knihy, snad proto že autor použil svoji starší studii ze *Soudobých dějin* (8, 2001, 1–2, s. 365–383). Pak však už následoval jen pád, líčený s jistým patosem a při vědomí následného vývoje a zániku meziválečného Československa: neschopnost křesťanských sociálů zopakovat úspěchy z dvacátých let, další odvrát od aktivismu v souvislosti s nástupem německého nacismu a později i domácí konkurence v podobě Henleinova sdružení/strany, později naproti tomu nový vstup do vlády „na milost Čechům“ i poslední (neúspěšný) obrát v podobě tzv. novoaktivismu na konci třicátých let. Po anšlusu Rakouska strana raději sama zastavila činnost, protože nebyla s to vzdorovat tlaku *Sudetendeutsche Partei*, která na svou stranu získala velkou většinu českých Němců. Autor však zároveň líčí, jak dalece se přepočítali, protože henleinovci místo slibované podpory církve a křesťanských spolků zahájili tažení proti nim. Křesťanství sociálové patřili po Mnichovu mezi (mírně) pronásledované – pokud nevstoupili do SdP – a svoji činnost mohli obnovit, už jen jako jednotlivci, teprve po odsunu v západních okupačních zónách nebo v Rakousku.

Devatenáct let existence DCV Šebek skutečně ukazuje takřka „den po dni“, stranické dění dokumentuje prostřednictvím dosud neznámých archivních pramenů (kromě řady českých především z rakouského státního archivu) a dobového tisku, málokdy se explicitně odvažuje vlastních soudů. Přes zdánlivý neopozitivistický objektivismus není ovšem vždy jasné, odkud bere jistotu při interpretaci voličských preferencí nebo rozhodnutí

jednotlivých aktérů? Závažnější však spíše je otázka, jaký to všechno má význam? Co nám Šebkova kniha přináší mimo dějiny dávno zaniklé stranické organizace, jež zajímají několik, nanejvýš několik desítek historiků politického dění za první republiky či nostalgiků po zaslém vlivu kněží na politické stranictví (jeho soumrak ostatně nastával právě v době, o níž Šebek píše)? Dozvíme se sice o nevstřícném postoji československých lidovců, především Šrámkova křídla, k Němcům a jejich „sesterské“ straně, které asi spolupůsobilo při marginalizaci DCV, něco o německých katolických spolcích a jejich postupném přiklonu k nacionálnímu hnutí (zejm. exkurs na s. 140–153), další dimenze sociálního a kulturního života katolické části německé menšiny však autor vůbec nesleduje, až na okrajové výjimky ani její vztahy s českými souvěrci. Nepočítáme-li obecná, sice pravdivá avšak *ipso facto* málo sdělná tvrzení, že „Němečtí katolíci se v Československu ocitli ve velmi složitém postavení. Na jedné straně se museli vyrovnat s antikolickým tlakem (...) Současně (...) se ocitli v postavení minority, a to ve státě, který vznikl proti jejich vůli a jehož občany se nechtěli stát“ (s. 27). Podobně zůstává mimo pozornost knihy vztah německých katolíků k protestantismu/české reformaci, ačkoli už díky K. Kaiserové víme, že jej kupř. P. Sladek tematizoval (*Konfesní myšlení českých Němců v 19. a počátkem 20. století*. Úvaly u Prahy 2003), samotná existence Německé evangelické církve a. v. – tato církev se na rozdíl od katolické navíc musela během první republiky vyrovnat s nacionálním rozdělením z roku 1918 –, a v neposlední řadě i protináboženských a proticírkevních postojů v českém i německém prostředí. To vše a mnohé

další dosud archivy nevydaly, nebo bylo nahlíženo naprosto nedostatečně či zkráceně, ačkoli jde o velká témata, zatímco dějiny jedné – i když významné – zaniklé politické strany po mém soudu vedle nich mají přeci jen marginální význam.

Navíc i když se Šebek v mezích úzkého tématu snažil o nestranný pohled, ani jeho sympatie nešly zcela skryt – na jedné straně sympatie ke katolicismu, „omlouvající“ některé chyby nebo zpětně viděno nesprávná rozhodnutí, na druhé straně genuinně český pohled, byť vedený snahou o pozitivní vnímání německé menšiny. Sotva si mohu dovolit v jednotlivostech polemizovat s autorem, který zabředl do obsáhlé faktografie, protože jistě neexistuje žádný hlubší znalec dané problematiky, nicméně ani jemu se všechna data nepodařilo uspořádat bez chyb. Sporné je už samo užívání adjektiva „sudetoněmecký“ pro české, moravské a slezské Němce (autor je vysvětluje v pozn. č. 1 a 822), zvláště hovořili se např. o jižní Moravě (s. 202). Sudetensland byla pouze jedna z německých provincií, jež byly vytvořeny ve snaze o odtržení od Československa/získání autonomie na počátku republiky, teprve později se v souvislosti s Henleinovým hnutím začalo zmíněné adjektivum užívat pro všechny české Němce, odkud jej pak – neméně propagandisticky, jen s opačným hodnotícím znaménkem – přejala poválečná historiografie. Jeho vhodnost je přitom sporná, zatímco například žádný Nový Bor ve sledovaném období nesporně neexistoval, ač o něm autor píše (s. 144). Jde až o poválečné (od 1955) označení Boru u České Lípy/Haida, které vypadá obzvláště komicky, snaží-li se Šebek ve většině případů důsledně uplatňovat obě jazykové varianty dobových názvů. Odpustil bych si podobné

hmidopišské poznámky, i když předmět té první není významuprostý, kdyby se jednalo o interpretativněji pojatou práci s širokým tematickým či analytickým rozletem – v případě veskrze popisné studie však podobné „úlety“ překvapují a obzvláště provokují. S tím souvisí ještě jedna skutečnost, u podobně pojatých prací nikoli výjimečná. Faktograficky bohaté, až přehustěné dějiny politické organizace lze jen obtížně podat barvitou formou, a přes veškerý dějinný patos se to nezdařilo ani Šebkovi. Bohužel, stránky jeho knihy jsou místy tak čtenářsky únavné – *sit venia verbo* nudné –, že nad nimi zjevně usínala i jazyková redaktorka, čímž jí unikla řada vychýlení z vazby, ať už jde o větné členy nebo jednotlivé části rozsáhlých souvětí. U jinak pěkně vypravené knihy, vybavené i jmenným rejstříkem (s. 325–330), je to škoda, i zde však platí, že někdy méně bývá více.

Téma politických formací svázaných s katolicismem by jistě zaujalo řadu čtenářů, bylo-li by zpracováno na pětinovém (nebo menším) rozsahu v rámci širěji pojaté monografie o německé religiozitě v českých zemích v období první republiky. Recenzovaná kniha je sice logicky ucelená a pokud jde o dějiny DCV zřejmě vyčerpávající, nenabízí však než příliš rozsáhle pojatý drobný dílek budoucí syntézy. Takto sotva najde víc než pár zanícených čtenářů, zatímco i jen jinak orientovaní političtí či církevní historici sledovaného období sice knihu projdou (a zahrnou do bibliografie vlastních děl), obávám se však, že bez valného nadšení. Šanci oslovit běžné čtenáře po mém soudu nemá, což je škoda již proto, že rozkrývá – jak již bylo řečeno – průnik dvou nepřilíživých tematických oblastí.

Zdeněk R. Nešpor

Lutovský, M., Smejtek, L. a kol.: PRAVĚKÁ PRAHA, Praha, Libri, 2005

Referovaná kniha vzbuzuje značnou pozornost již na prvý pohled. Se svými 998 (!) stranami textu patří k nejobsáhlejším dílům, jaká kdy byla u nás na téma archeologie vytvořena. Rovněž doporučená cena 1800,- Kč je pozoruhodná. I po stránce organizační se jedná o dílo mimořádné. M. Lutovský (vynikající archeolog s úctyhodnou zkušeností z oboru literatury faktu a archeologické popularizace a zároveň dlouholetý úspěšný redaktor významného sborníku *Archeologie středních Čech*) spolu se svým generačním druhem a přítelem L. Smejtkem sestavili a až do kýženého cíle dovedli neobyčejně početný autorský kolektiv: V. Blažek (jazykovědec, Ústav jazykovědy FF MU v Brně), M. Bureš (archeolog, společnost Archaia), V. Čílek (geolog, Geologický ústav AV ČR v Praze), V. Čtverák (archeolog, Ústav archeologické památkové péče středních Čech), E. Droberjar (archeolog, Ústav archeologické památkové péče středních Čech), M. Ernée (archeolog, Archeologický ústav AV ČR v Praze), J. Hlaváč (geolog a paleontolog, Geologický ústav AV ČR v Praze), E. Kadlecová (paleontolog, Geologický ústav AV ČR v Praze), M. Kostka (archeolog, Muzeum hl. m. Prahy), M. Lutovský (archeolog, Ústav archeologické památkové péče středních Čech), J. Militký (numizmatik, původně Národní muzeum, dnes „na volné noze“), P. Pokorný (archeobotanik, Archeologický ústav AV ČR v Praze), K. Sklenář (archeolog, původně Národní muzeum, dnes „na volné noze“), M. Slabina (archeolog, Národní muzeum), L. Smejtek (archeolog, Ústav